

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (м. Вінниця)**

ЄМЕЛЬЯНОВА НАТАЛІЯ АНАТОЛІЇВНА

УДК 334.021: 334.726 (100)

**РОЗВИТОК ПРИВАТНО-ДЕРЖАВНОГО ПАРТНЕРСТВА
В ПРОЦЕСІ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

Автореферат
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Вінниця – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі міжнародної економіки Донецького національного університету (м. Вінниця) Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Орехова Тетяна Вікторівна,
Донецький національний університет
Міністерства освіти і науки (м. Вінниця)
України, завідувач кафедри міжнародного
бізнесу і прикладної економіки

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор **Руденко-Сударєва Лариса Володимирівна,** ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки України, професор кафедри міжнародних фінансів;

кандидат економічних наук, доцент **Михайлишин Лілія Іванівна,** Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту Тернопільського національного економічного університету Міністерства освіти і науки України, в.о. завідувача кафедри міжнародної економіки, маркетингу і менеджменту.

Захист дисертації відбудеться 30 червня 2016 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д11.051.03 у Донецькому національному університеті за адресою: 21007, м. Вінниця, вул. Академіка Янгеля, 4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донецького національного університету за адресою: 21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.

Автореферат розісланий «___» травня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
к.е.н.

С.П. Ланська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі світогосподарського розвитку суттєво зростає залежність національних економік від зовнішньоекономічних зв'язків. Перед країнами постає завдання вибору оптимального співвідношення відкритості економіки і захисту власних ринків, вирішення якого супроводжується пошуком можливостей для співпраці держави і міжнародного бізнесу, основним представником якого є транснаціональні корпорації.

В умовах транснаціоналізації світового господарства дієвим інструментом узгодження інтересів національних економік і ТНК є механізм приватно-державного партнерства (ПДП), використання якого дозволяє нівелювати протиріччя між інтересами різних учасників вказаного процесу.

Дослідженню питань взаємодії держав і ТНК у світовій економіці присвячено праці Г. Боуена, Д. Вуд, Т. Джонса, К. Девіса, Д. Зігеля, А. Керолла, Т. Левітта, М. Портера, Дж. Поста, Л. Престона, М. Рованга, С. Сакса, М. Фрідмана, В. Фредеріка, М. Халме, К. Хокертса, С. Хоссейні та ін.

Проблематику сучасних тенденцій та закономірностей процесу транснаціоналізації висвітлено у роботах таких вітчизняних науковців, як А. Кредісов, Д. Лук'яненко, Ю. Макогон, В. Новицький, Т. Орехова, Л. Петрашко, О. Плотніков, О. Рогач, В. Рокоча, Л. Руденко-Сударєва, С. Якубовський та ін.

Незважаючи на велику кількість робіт як зарубіжних, так і вітчизняних вчених із досліджуваної проблематики, слід відзначити, що питання розвитку механізмів реалізації моделі приватно-державного партнерства в умовах транснаціоналізації економіки потребує подальшого системного дослідження, що обумовило вибір теми дисертаційної роботи, постановку мети і завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи кафедри міжнародної економіки Донецького національного університету МОН України за такими держбюджетними темами: «Підвищення ефективності міжнародної економічної діяльності України в інтеграційних об'єднаннях: регіональний та галузевий аспект» (номер державної реєстрації 0106U012484), в рамках якої досліджено розподіл інвестицій у проекти приватно-державного партнерства; «Розвиток старопромислового регіону на засадах інноваційної стратегії та трансферту знань» (номер державної реєстрації 0111U009621), в рамках якої досліджено особливості використання інструментів політики приватно-державного партнерства за участю транснаціональних компаній в Україні.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток теоретико-методологічних основ дослідження приватно-державного партнерства в процесі транснаціоналізації економічних систем та розробка науково-практичних рекомендацій щодо узгодження інтересів держави і транснаціонального бізнесу з використанням важелів приватно-державного партнерства.

Відповідно до мети дослідження було поставлено і вирішено такі *задачі*:

– визначити економічну природу та теоретичні витoki моделі приватно-державного партнерства;

- проаналізувати методологічні засади становлення приватно-державного партнерства в процесі транснаціоналізації економічних систем;
- визначити організаційно-економічні основи формування сучасних моделей приватно-державного партнерства ТНК та держави;
- проаналізувати розвиток приватно-державного партнерства у світовій економіці;
- здійснити порівняльний аналіз моделей розвитку приватно-державного партнерства за участю ТНК в енергетичному секторі світової економіки;
- ідентифікувати особливості використання інструментів політики приватно-державного партнерства за участю транснаціональних компаній в Україні;
- визначити перспективні напрями формування стратегічного партнерства держави і транснаціонального бізнесу;
- здійснити моделювання шляхів узгодження інтересів ТНК і держави в процесі транснаціоналізації економічних систем;
- запропонувати варіанти розподілу ризиків у системі приватно-державного партнерства з ТНК.

Об’єктом дослідження є розвиток приватно-державного партнерства в процесі транснаціоналізації економічних систем.

Предметом дослідження є передумови, чинники й організаційно-економічний механізм використання моделі приватно-державного партнерства в умовах транснаціоналізації.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційної роботи є положення сучасної економічної теорії, теорії глобалізації, теорії та концепції транснаціоналізації, наукові праці провідних зарубіжних і вітчизняних вчених в області дослідження проблем приватно-державного партнерства та діяльності ТНК.

Для досягнення мети дослідження використано діалектичний метод наукового пізнання, а також комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: методи наукової абстракції, аналізу і синтезу (для дослідження теоретичних витоків моделі приватно-державного партнерства); системного узагальнення (для аналізу методологічних засад становлення державно-приватного партнерства за участю ТНК); порівняльного аналізу (для визначення критеріїв реалізації стратегічних пріоритетів розвитку держави, місцевих громад, транснаціонального бізнесу), статистичного аналізу (для дослідження динаміки розвитку приватно-державного партнерства у світовій економіці); експертних опитувань (для оцінювання перспектив розвитку приватно-державного партнерства у світовій економіці); методи економіко-математичного аналізу та моделювання (для визначення шляхів узгодження інтересів ТНК і держави) та ін.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові та статистичні матеріали Кабінету Міністрів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України, звіти, доповіді, інформаційні матеріали, аналітичні огляди та експертні оцінки міжнародних організацій: ОЕСР, CSR-Europe, Business for Social Responsibility, International Organization for Standardization (ISO), комісій ООН, глобальних ініціатив Global Compact UN, World Economic Forum, Global Report Initiative (GRI).

Наукова новизна отриманих результатів полягає у поглибленні теоретико-методологічних основ дослідження приватно-державного партнерства у світовій економіці та розробці науково-практичних рекомендацій щодо розвитку приватно-державного партнерства з урахуванням особливостей процесу транснаціоналізації економічних систем.

Конкретні наукові результати, які характеризують новизну дослідження, полягають у такому:

вперше:

розроблено механізм взаємодії держави та ТНК на засадах моделі приватно-державного партнерства, в основу якого покладено висновок, що перспективні напрями стратегічного партнерства держави і ТНК залежатимуть від таких обставин: *по-перше*, від цілей та завдань стратегії розвитку країни; *по-друге*, від цілей та завдань стратегії діяльності ТНК; *по-третє*, від ступеня співпадіння інтересів, цілей та завдань стратегій розвитку сторін; *по-четверте*, від розподілу сил між сторонами у глобальному економічному середовищі при прийнятті рішень щодо формування моделі взаємодії між ними; використання даного механізму дозволить забезпечити врахування специфіки інтересів та забезпечити нівелювання розходжень у цілях розвитку та діяльності держави і ТНК в рамках моделі ПДП;

удосконалено:

теоретико-методологічні засади дослідження приватно-державного партнерства в процесі транснаціоналізації економічних систем, а саме, виходячи з висновку, що центральною складовою системи приватно-державного партнерства за участю ТНК є виділення *бізнес-складової соціальної відповідальності* (в рамках якої короткострокові витрати на корпоративну соціальну відповідальність протиставляються вигодам від неї в довгостроковому періоді), обґрунтовано необхідність розвитку *соціально відповідального інвестування*;

організаційно-економічні засади розвитку приватно-державного партнерства, а саме на основі *систематизації переваг приватно-державного партнерства за участю ТНК* (переваги ТНК; переваги місцевої громади та суспільства в цілому; переваги доквілля), виділення *організаційно-економічних передумов співпраці держави і приватного сектора* (наявність інтересу, який поділяється суспільством в цілому; розуміння, що реалізація певного проекту неможлива без співпраці державної влади і бізнесу; неготовність державного сектора і великого бізнесу самостійно брати на себе ризики реалізації технологічно складних і фінансово містких проектів; важливість узгодження інтересів в процесі співпраці), зроблено висновок щодо важливості інструментарію ПДП як альтернативи посиленню прямого втручання держави в економіку;

отримали подальшого розвитку:

кількісний інструментарій оцінки шляхів узгодження інтересів ТНК і держави в рамках приватно-державного партнерства, центральним елементом якого є *системно-динамічна модель взаємозв'язку фінансової результативності компанії та соціальних інвестицій у розвиток проектів ПДП*, в результаті апробації якої зроблено висновок щодо необхідності дотримання ряду *принципів* при побудові державної стратегії взаємодії з ТНК (стимулювання ТНК до застосування інвестиційної стратегії як альтернативи стратегії експортної експансії; стимулювання ТНК до інвестування у

грошовій формі; стимулювання ТНК до застосування експортно-орієнтованого виробництва як шляху покращення платіжного балансу та формування дохідної частини бюджету держави; стимулювання розвитку транснаціональними корпораціями переважно інноваційного виробництва з метою побудови інноваційної моделі розвитку держави);

науково-методичні підходи до розподілу ризиків у системі приватно-державного партнерства в процесі транснаціоналізації економічних систем, а саме на основі ідентифікації *ризиків приватного партнера* (повсякденні експлуатаційні і управлінські ризики; ризики, пов'язані з попитом на об'єкт або послуги, що реалізуються відповідно до договору про ПДП; політичні ризики, які можуть бути наслідком змін в уряді, змін у напрямках державної політики, у сфері розвитку тих або інших областей інфраструктури; валютний ризик тощо) та *ризиків державного партнера* (політичні ризики, що полягають у можливості зміни напрямків державної політики; ризики банкрутства, пов'язані з банкрутством приватної компанії; ризики, пов'язані з непередбаченими складнощами при вирішенні земельних питань), обґрунтовано, що провідним імперативом приватно-державного партнерства мають стати структурний розподіл прав і обов'язків партнерів, а також правил їх взаємодії, включаючи вироблення взаємоузгоджених рішень.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони виступають науковою основою для розробки загальнодержавної стратегії взаємодії із суб'єктами транснаціонального бізнесу.

Одержані результати відповідно впроваджено:

на міжнародному рівні: Міжнародним товариством «Україна-Польща-Німеччина» (№ 135 від 15.04.2015 р.) – алгоритм розробки та впровадження проектів приватно-державного партнерства; Міждержавною структурою Єврорегіон «Дністер» (Україна-Молдова) (довідка № 04.05/168 від 20.05.2015 р.) – комплекс підходів до формування державної стратегії розвитку приватно-державного партнерства, які систематизовано за етапами реалізації;

на загальнодержавному рівні: Комітетом Верховної Ради України з питань промислової політики та підприємництва (довідка № 04-30/14-154/54711 від 26.05.2015 р.) – механізм взаємодії держави і ТНК на засадах моделі «приватно-державного партнерства» як складової формування політики соціальної відповідальності ТНК; Комітетом Верховної Ради України з питань європейської інтеграції (довідка № 04-17/15-345/60613 від 03.06.2015 р.) – запропонована в роботі систематизація основних принципів приватно-державного партнерства;

на регіональному рівні: Вінницькою торгово-промисловою палатою (довідка 803/06.05-04 від 15.03.2015 р.) – модель підвищення ефективності приватно-державного партнерства, що дозволяє знаходити області досягнення максимального економічного ефекту для всіх сторін взаємодії.

Результати дисертаційної роботи застосовано також у навчальному процесі Донецького національного університету МОН України (м. Вінниця) при розробці навчально-методичних комплексів і викладанні дисциплін: «Транснаціональні

корпорації», «Міжнародні стратегії економічного розвитку», «Корпоративна соціальна відповідальність» (довідка № 32/01 – 08/01.13 від 19.02.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі результати, викладені в дисертаційній роботі, отримані здобувачем самостійно і знайшли відображення в опублікованих автором працях. З робіт, написаних у співавторстві, використано тільки ті ідеї та положення, які належать автору особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідалися й отримали схвалення на міжнародних науково-практичних конференціях і семінарах: «Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект» (м. Донецьк – м. Святогірськ, 2009–2010 рр.); «Проблеми і перспективи розвитку співробітництва між країнами Південно-Східної Європи у рамках Чорноморського економічного співробітництва та ГУАМ» (2009–2011 рр., 2013 р.); «The global economic crisis and the future of European integration» (м. Ніш, Сербія, 2013 р.); «Наукові економічні дослідження: теорії та пропозиції» (м. Запоріжжя, 2016 р.).

Публікації результатів дослідження. За темою дослідження опубліковано 11 наукових робіт загальним обсягом 22,5 д.а., з яких особисто автору належить 5,4 д.а., у тому числі 1 колективна монографія загальним обсягом 17,7 д.а., з яких особисто автору належить 1,4 д.а., 2 статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, загальним обсягом 1 д.а., з яких особисто автору належить 0,7 д.а., 7 статей у наукових фахових виданнях загальним обсягом 3,6 д.а., з яких особисто автору належить 3,1 д.а.

Обсяг і структура дисертаційної роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 189 сторінок друкованого тексту, включаючи 20 таблиць на 31 сторінці, 26 рисунків на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету і задачі дослідження, його об'єкт і предмет, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі «*Теоретико-методологічні основи формування приватно-державного партнерства в процесі транснаціоналізації економічних систем*» досліджено економічну природу та теоретичні витoki моделі приватно-державного партнерства; проаналізовано методологічні засади становлення приватно-державного партнерства в процесі транснаціоналізації економічних систем; визначено організаційно-економічні основи формування сучасних моделей приватно-державного партнерства ТНК та держави.

В результаті дослідження економічної природи приватно-державного партнерства (ПДП) встановлено, що зародження моделі ПДП відбулось в 50-х роках ХХ ст. в рамках політики корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) (заснована на постулаті зобов'язань бізнесу перед суспільством), зміст якої у 80-роках ХХ ст. трансформувалася у напрямку від КСВ-зобов'язання (відволікання

ресурсів компанії на досягнення соціальних цілей) до КСВ-стратегії (узгодження корпоративних стратегій із досягненням соціальних цілей).

На основі аналізу теоретичних витоків моделі приватно-державного партнерства (Ф. Абрамс, Т. Левітт, Д. Джонстон, Ч. Перроу, А. Мак-Вільямс, Д. Зігель, Дж. Джонсон, К. Скоулз, В. Фредерік, Дж. Пост, Дж. Хурі, Дж. Ростамі, Дж. Тернбул та ін.), діапазону наявних трактувань поняття «корпоративна соціальна відповідальність» визначено передумови формування моделі приватно-державного партнерства (екологічний вимір, соціальний вимір, економічний вимір, вимір зацікавлених сторін, волонтаристський вимір).

В результаті аналізу методологічних засад становлення приватно-державного партнерства в процесі транснаціоналізації економічних систем (теорія «розумного егоїзму», інтегрований підхід до соціальної відповідальності, традиційна теорія фірми, неокласична теорія фірми тощо), систематизації економічних концепцій та теорій корпоративної соціальної відповідальності ТНК (Г. Боуен, К. Девіс, М. Фрідмен, А. Керолл, Р. Акерман, С. Хаймер, Ч. Кіндлебергер, П. Ашег'ян, В. Ебрахімі, Т. Коно, П. Баклі, Дж. Даннінг, М. Портер, П. Ромер, О. Рогач, О. Шнирков, Д. Лук'яненко та ін.) розроблено *узагальнену схему економічних теорій і концепцій корпоративної соціальної відповідальності транснаціональних компаній* (рис. 1).

Обґрунтовано, що центральною складовою системи приватно-державного партнерства за участю ТНК є виділення бізнес-складової соціальної відповідальності (в рамках якої короткострокові витрати на корпоративну соціальну відповідальність протиставляються вигодам від неї в довгостроковому періоді).

Встановлено наявність методологічних проблем, пов'язаних з пошуком дієвої системи вимірювання взаємозв'язку соціальної та фінансової діяльності ТНК в системі ПДП (з урахуванням ймовірності зворотної залежності), важливість вирішення яких зумовлено тим, що бізнес-складова ПДП націлена на отримання акціонерами більшою мірою фінансових, ніж соціальних результатів. Обґрунтовано необхідність розвитку *соціально відповідального інвестування* як засобу забезпечення лідерства ТНК на глобальному ринку.

З урахуванням висновку, що завдяки своїм технологічним, організаційним і фінансовим ресурсам ТНК є незамінними в процесі покращення соціального середовища країн, в яких вони функціонують, систематизовано *переваги формування моделі приватно-державного партнерства за участю ТНК* (рис. 2).

Визначено *організаційно-економічні передумови співпраці держави і приватного сектора* (наявність інтересу, який поділяється суспільством в цілому; розуміння, що реалізація певного проекту неможлива без співпраці державної влади і бізнесу, відмова від нього призведе до виникнення системних проблем; неготовність державного сектора і великого бізнесу самостійно брати на себе ризики реалізації технологічно складних і фінансово містких проектів; важливість узгодження інтересів в процесі співпраці), усвідомлення яких, з одного боку, дозволяє визначити приватно-державне партнерство як нову ідеологію розвитку економіки і соціальної сфери, а з іншого – зумовлює напрями і принципи розвитку механізмів співпраці державної влади і бізнесу (передача в управління, оренда, концесія, спільна діяльність і т.п.).

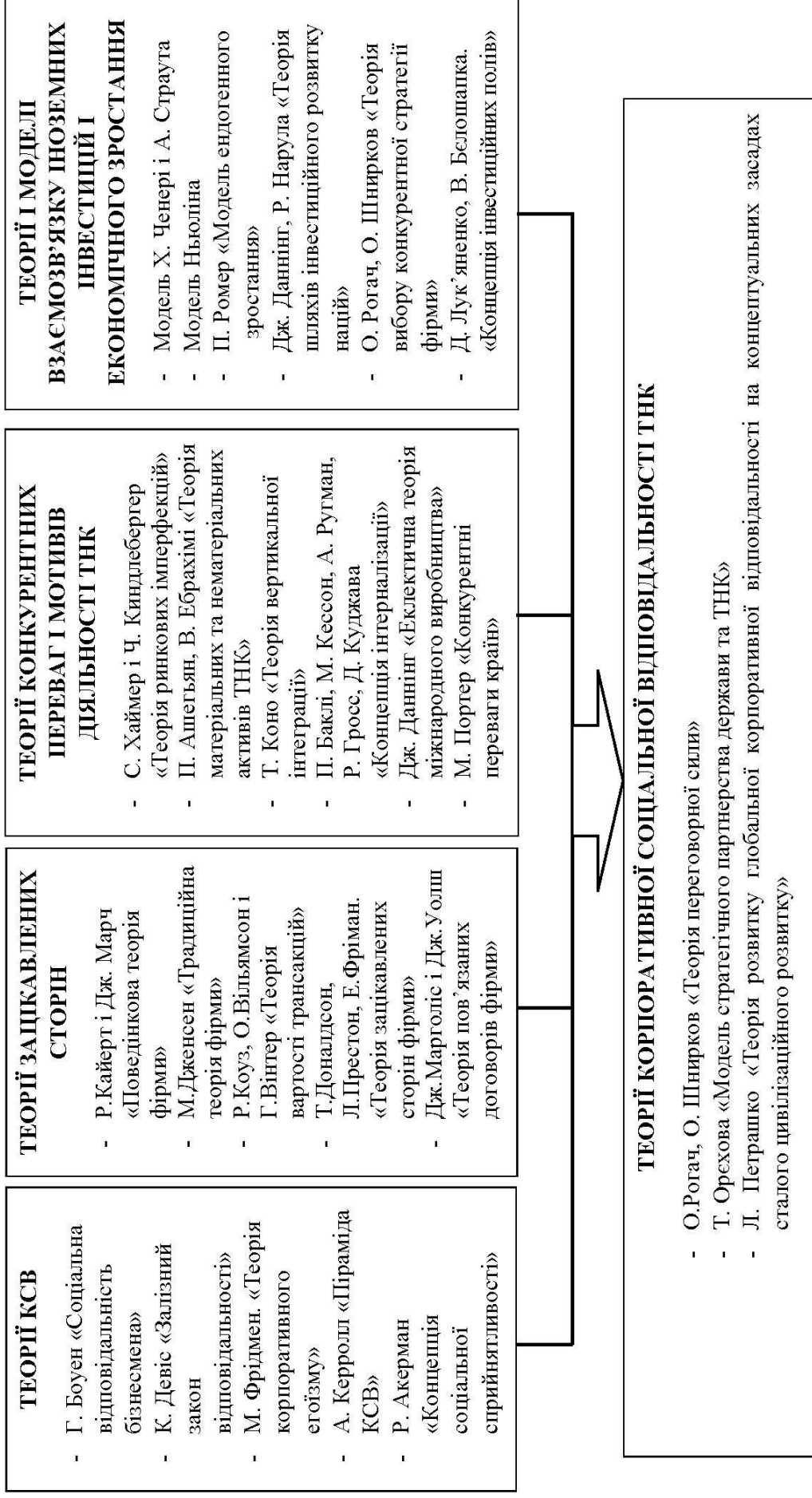

Рис. 1. Узагальнена схема економічних теорій і концепцій корпоративної соціальної відповідальності транснаціональних компаній

Рис. 2. Переваги формування моделі приватно-державного партнерства за участю ТНК

Підкреслено, що актуалізація впровадження організаційно-економічного механізму ПДП зумовлена не лише обмеженістю бюджетних ресурсів для реалізації складних і суспільно важливих завдань, а й необхідністю залучення для цих цілей приватного фінансування, використання сучасних методів управління, притаманних приватному сектору. На користь даного висновку говорить те, що приватно-державне партнерство практично в усіх країнах світу стало важливим чинником прискорення соціально-економічного розвитку, покращення якості життя населення та стану довкілля, оптимізації залучення і використання фінансових, людських та інших ресурсів в процесі реалізації суспільно значущих проектів тощо. На основі змістовного аналізу важелів та інструментів управління в приватних компаніях та державних установах зроблено висновок щодо важливості ПДП як альтернативи посиленню прямого втручання держави в економіку.

В результаті проведеного дослідження виділено *основні принципи* (рівність інтересів сторін і свобода вибору дій; стабільність контракту ПДП і одночасно можливості його зміни і адаптації; відповідальність за виконання умов контракту; конкурентність; прозорість і зворотний зв'язок; невтручання держави в сферу відповідальності приватного партнера; стимулювання і гарантії; недискримінаційне ставлення до іноземних компаній) і *специфічні особливості* (юридичне оформлення партнерства між державою і учасниками з боку

приватного сектора; співфінансування або повне фінансування приватним сектором проектів ПДП; переважно довгострокові фінансові відносини; розподіл ризиків між державою і бізнесом; різноманіття форм ПДП; інноваційні методи управління сферою виробництва і надання громадських послуг) приватно-державного партнерства.

На основі аналізу форм приватно-державного партнерства (Build – Operate – Transfer; Build – Transfer – Operate; Design – Build – Finance – Operate) виділено *переваги участі в ПДП для держави* (очікування високої ефективності партнерства; нові джерела інвестицій; надійність результатів; інновації) та *для бізнесу* (стабільне отримання прибутку в довгостроковій перспективі; забезпечення взаємоприйняттого рівня рентабельності; збільшення загальної прибутковості бізнесу в період терміну дії контракту з державою).

У другому розділі «*Аналіз розвитку приватно-державного партнерства в процесі транснаціоналізації економічних систем*» проаналізовано розвиток приватно-державного партнерства у світовій економіці; здійснено порівняльний аналіз моделей розвитку приватно-державного партнерства за участю ТНК в енергетичному секторі світової економіки; визначено особливості використання інструментів політики приватно-державного партнерства за участю транснаціональних компаній в Україні.

В результаті аналізу розвитку приватно-державного партнерства у світовій економіці встановлено, що станом на 1 липня 2015 року обсяг інвестиційних зобов'язань за проектами приватно-державного партнерства становив 25 млрд. дол. США (рис. 3), найбільша кількість проектів припадала на енергетичну галузь (табл. 1), при цьому більшість проектів (74 зі 124), було реалізовано у секторі відновлюваних джерел енергії.

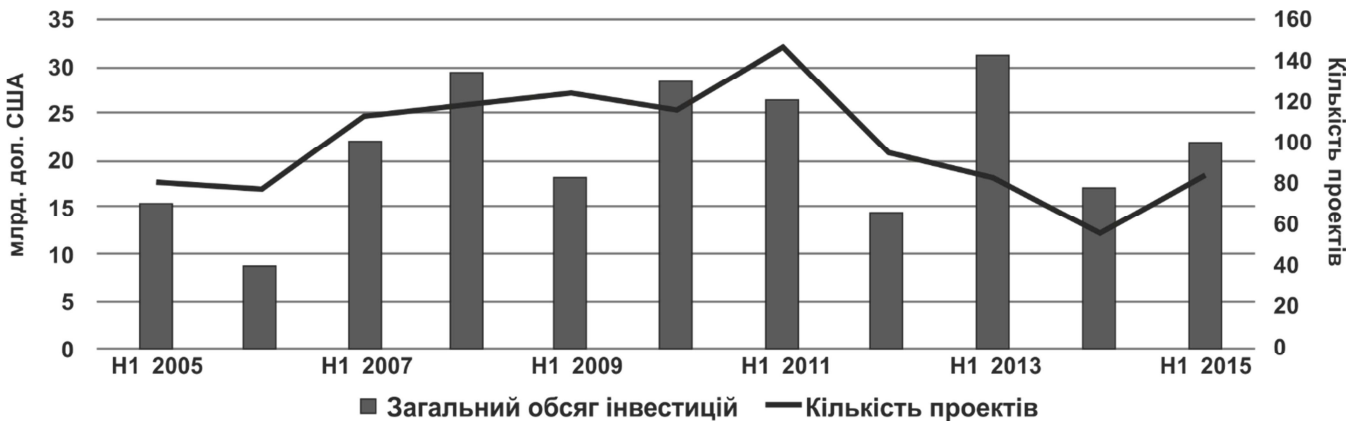

Рис. 3. Загальносвітовий обсяг інвестицій у проекти ПДП без Бразилії, Індії та Китаю (перші півріччя 2005–2015 рр.)

Розподіл інвестицій у проекти ПДП у регіональному розрізі виглядає таким чином: на країни Латинської Америки і Карибського басейну (LAC) припадає 41 % світового обсягу інвестицій; на країни Субсахарської Африки (AFR) – 16 %, країни Європи і Центральної Азії (ECA) – 13 %, країни Східної Азії і Тихого океану

(EAP) – 11%, країни Південної Азії – (SAR) – 10 %, країни Близького Сходу і Північної Африки (MENA) – 9 %.

Таблиця 1

Загальний приплив інвестицій у проекти ПДП за галузями світової економіки, у першому півріччі 2015 року

	<i>Середня величина інвестиційного зобов'язання (млн. дол.)</i>	<i>Сукупні інвестиції (млрд. дол.)</i>	<i>Частка у сукупних інвестиціях</i>	<i>Відхилення від середнього показника за 5 років</i>
Енергетика	187	16,3	64%	-42%
Транспорт	451	8,1	32%	-67%
Водопостачання	47	0,884	4%	-39%
<i>Усього</i>	<i>204</i>	<i>25,3</i>	<i>100%</i>	<i>-55%</i>

В результаті проведеного дослідження визначено, що формування моделей приватно-державного партнерства відбувається, *по-перше*, виходячи з національних особливостей державного регулювання: відносно вільна ринкова система США (втручання держави в економіку має переважно опосередкований характер); соціально-ринковий капіталізм країн Європи (державі належить визначальна роль у розподілі громадських благ через програми витрат на соціальні потреби); державно-керований капіталізм Японії й інших країн Східної Азії; модель країн Латинської Америки (активна співпраця з міжнародними організаціями та США); модель країн Африканського континенту (розвиток в умовах посиленої уваги з боку міжнародних фінансових організацій); модель країн Східної Європи (різновекторний вплив як з боку США, так і з боку провідних країн Східної Азії); *по-друге*, з урахуванням особливостей галузей економіки, в яких реалізуються проекти ПДП.

Так, враховуючи, що переважна частка проектів приватно-державного партнерства у світовій економіці реалізується у сфері відновлювальної енергетики (рис. 4) (незважаючи на незначну частку відновлювальних джерел у загальному обсязі енергоносіїв – 9 % у 2011 р., їх частка у загальному обсязі створення додаткових потужностей зростала надзвичайно швидко – з 10% у 2004 р. до 44 % у 2010 р.), визначено чинники трансформації глобального інвестиційного клімату в галузі: швидке зростання попиту на енергоносії з боку країн, що розвиваються (перш за все, Китаю та Індії); посилення конкуренції в процесі отримання енергоресурсів; геополітична напруженість і проблеми енергетичної безпеки; зростання цін на нафту і газ; набуття чинності Кіотським протоколом. Підкреслено, що враховуючи більш високі витрати і довгостроковий характер ризиків реалізації проектів у сфері відновлювальної енергетики, приватні інвестори потребують умов надходження державних інвестицій, перш за все, в контексті формування можливостей протидії ймовірним змінам інвестиційного клімату або політичного середовища.

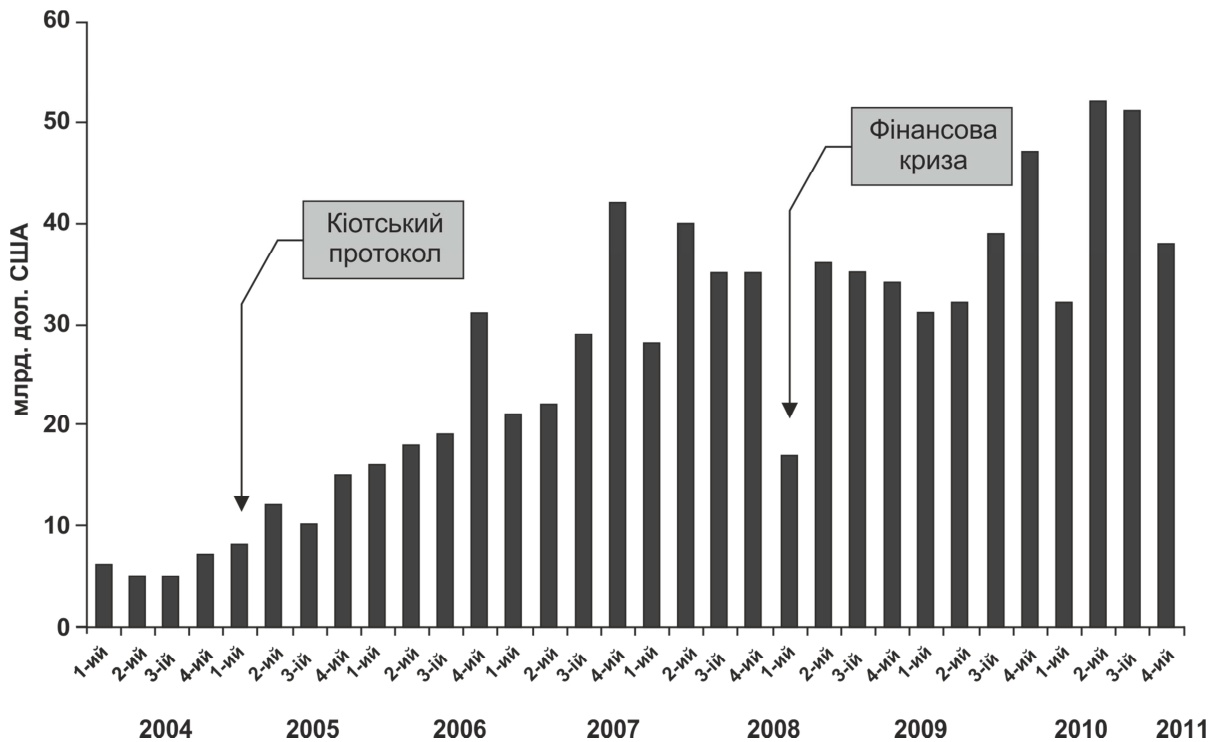

Рис. 4. Поквартальна динаміка глобальних інвестицій у відновлювану енергетику у 2004–2011 рр., млрд. дол. США

В процесі аналізу встановлено, що інвестиції державного і приватного секторів є висококонцентрованими на регіональному рівні світової економіки (у випадку із традиційними джерелами енергії лідирує регіон Східної Азії та Океанії; у випадку із відновлювальними джерелами енергії – регіон Латинської Америки і Карибського басейну). В результаті аналізу моделей приватно-державного партнерства Китаю, Бразилії, Мексики, зроблено такі висновки: *по-перше*, існує значний компроміс між економічною ефективністю та ефективністю альтернативних інструментів щодо використання відновлюваних джерел енергії; *по-друге*, країни можуть розширити масштаби використання відновлюваних джерел енергії різними шляхами; *по-третє*, приватні інвестори потребують технічної та нормативної визначеності щодо доступності відновлюваних енергетичних ресурсів. Найбільш поширеною формою приватно-державного партнерства у сфері енергетики є модель «будівництво – володіння – управління». Таким чином, підтверджено висновок, що моделі приватно-державного партнерства формуються з урахуванням національних особливостей державного регулювання економіки та галузевих особливостей реалізації проектів ПДП.

Визначено, що кожна країна проходить через ряд етапів побудови системи управління ПДП (табл. 2), при цьому більшість країн, у тому числі Україна, знаходяться на першому етапі розвитку ПДП (з відносно невеликою кількістю здійснюваних проектів) (рис. 5).

Етапи розвитку приватно-державного партнерства

<i>Етап 1</i>	<i>Етап 2</i>	<i>Етап 3</i>
<ul style="list-style-type: none"> - формулювання основ політики ПДП - перевірка правової життєздатності - визначення першочергових проектів - розробка базових понять - застосування досвіду взаємодії держави з іншими секторами господарства - початок побудови ринку послуг ПДП 	<ul style="list-style-type: none"> - формування нормативно-правової бази - підготовка і публікація практичного керівництва - утворення структур ПДП - подовження розвитку ринку послуг ПДП - розширення ряду проектів із включенням нових секторів економіки - залучення нових джерел фінансових коштів 	<ul style="list-style-type: none"> - утворено дієздатну систему ПДП - ліквідовані правові бар'єри на шляху розвитку ПДП - моделі ПДП вдосконалені і поширені - спостерігається потік контрактів ПДП, що укладаються - досягнуто довгостроковий політичний консенсус - використовується повний спектр джерел фінансування - розширюється спектр інвесторів в інфраструктуру, включаючи пенсійні, страхові й приватні фонди - досягнуто високий рівень знань і навичок державних службовців, здатних застосовувати досвід ПДП

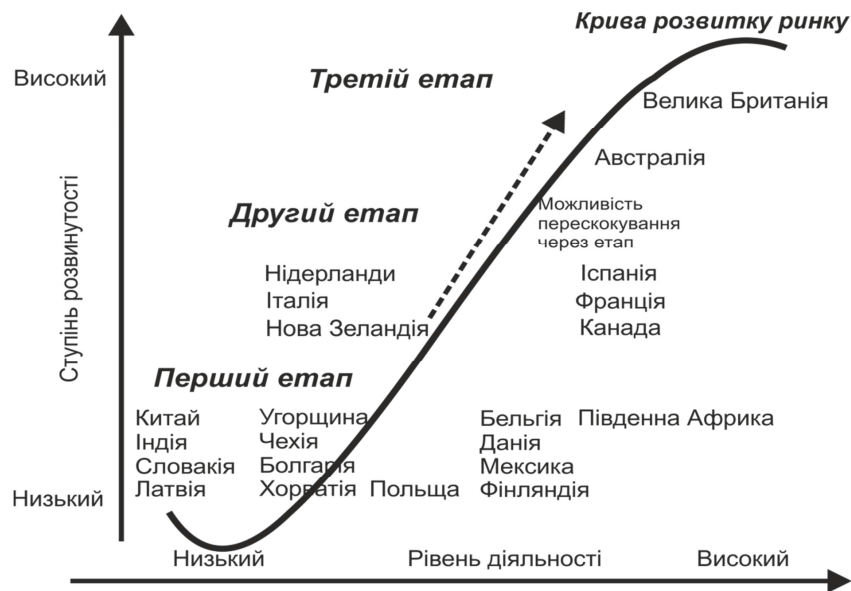

Рис. 5. «Крива зрілості» ринку приватно-державного партнерства

Встановлено, що незважаючи на сформованість в Україні законодавчих засад приватно-державного партнерства (Закон України «Про державно-приватне партнерство», Закон України «Про угоди про розподіл продукції», Закон України «Про концесії» тощо), наявна нормативно-правова база є занадто складною, багаторівневою та суперечливою, що створює ризики нерезультативного використання механізму ПДП для активізації інвестиційної діяльності, та виступає однією з вагомих причин нерозповсюдженості проектів ПДП в державі (за даними Світового банку, в Україні протягом 1992–2011 рр. було реалізовано 25 проектів ПДП, в які інвестовано 12 млн дол. США, з них близько 11,5 млн дол. США – у сферу телекомунікацій), незважаючи на значну зацікавленість з боку потенційних приватних партнерів. Крім того, наявними є суперечності в інституційному забезпеченні ПДП в державі.

На основі оцінки практики реалізації приватно-державного партнерства в умовах транснаціоналізації економічних систем шляхом проведення експертних опитувань топ-менеджерів транснаціональних та національних компаній, малого та середнього бізнесу, представників громадськості, державної та місцевої влади, бізнес-асоціацій (рис. 6), встановлено наявність суттєвої диференціації у визначенні з боку потенційно зацікавлених сторін можливих сфер, форм і мотивів застосування механізму приватно-державного партнерства в Україні. Констатовано, що практичне застосування ПДП не набуло в Україні достатнього розвитку.

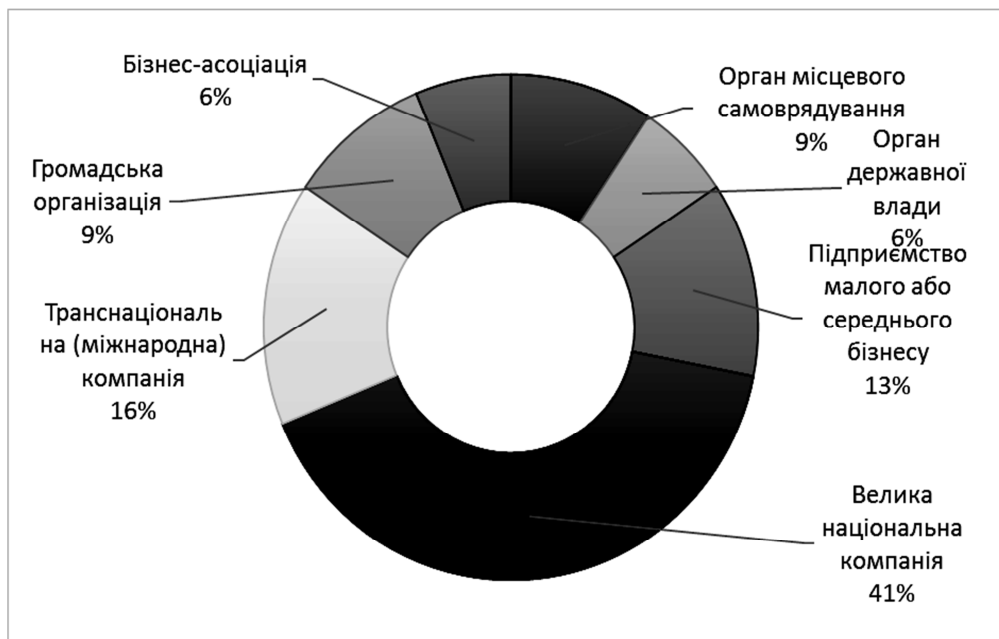

Рис. 6. Розподіл експертів, які приймали участь у експертному опитуванні, за представництвом різних типів зацікавлених сторін

Одним із найбільш успішних прикладів впровадження приватно-державного партнерства в державі є досвід компанії ДТЕК, основним інструментом розвитку стійкого бізнесу якої є Програма соціального партнерства (ПСП) ДТЕК з територіями діяльності компанії (22 населеними пунктами і 10 районами у 8 областях України), в рамках якої протягом 2007–2013 рр. було реалізовано 747 інвестиційних проектів обсягом понад 249 млн. грн.

В рамках проведеного дослідження було проаналізовано залежність фінансової результативності діяльності групи ДТЕК від ряду чинників: X_1 – капітальні інвестиції (млн. грн.), X_2 – загальна сума соціальних інвестицій (млн. грн.), X_3 – середньомісячна заробітна плата (грн.), X_4 – витрати на охорону праці (млн. грн.). В результаті апробації отриманої економіко-математичної моделі (1)

$$Y = -14346.117 + 8.7692 \times X_1 + 1.9521 \times X_2 + 1.6219 \times X_3 - 485.1694 \times X_4 \quad (1)$$

зроблено такі висновки (за умови, що інші змінні не зміняться): із зростанням обсягу капітальних інвестицій на 1 млн. грн. виторг в середньому зростає на 8,7692 млн. грн.; із зростанням загальної суми соціальних інвестицій на 1 млн. грн. виторг в середньому зростає на 1,9521 млн. грн.; із зростанням середньомісячної заробітної плати на 1 млн.

грн. виторг в середньому зростає на 1,6219 млн. грн.; із зростанням витрат на охорону праці на 1 млн. грн. виторг в середньому зменшиться на 485,1694 млн. грн.

Таким чином, результати економіко-математичного аналізу свідчать про ефективність програм ПДП компанії «ДТЕК», що підтверджується наявністю тісного зв'язку між інвестиціями в соціальні проекти та показником фінансової результативності діяльності компанії через створення її позитивного іміджу перед всіма групами стейкхолдерів.

У третьому розділі *«Перспективи розвитку приватно-державного партнерства в умовах транснаціоналізації економічних систем»* визначено перспективні напрями формування стратегічного партнерства держави і транснаціонального бізнесу; здійснено моделювання шляхів узгодження інтересів ТНК і держави в процесі транснаціоналізації економічних систем; запропоновано варіанти розподілу ризиків у системі приватно-державного партнерства з ТНК.

В результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що перспективні напрями стратегічного партнерства держави і ТНК залежатимуть від таких обставин: *по-перше*, від цілей та завдань стратегії розвитку країни; *по-друге*, від цілей та завдань стратегії діяльності ТНК, які входять на ринок або формуються на внутрішньому ринку; *по-третьє*, від ступеня співпадіння інтересів, цілей та завдань стратегій розвитку обох сторін; *по-четверте*, від розподілу сил між сторонами у глобальному економічному середовищі при прийнятті рішень щодо формування моделі взаємодії між ними. Підкреслено, що процес побудови відносин держави і транснаціональних корпорацій в рамках приватно-державного партнерства потребує врахування специфіки та спрямування розходжень у цілях розвитку та діяльності в рамках моделі ПДП.

З урахуванням вищезазначеного, розроблено *механізм взаємодії держави та ТНК на засадах моделі приватно-державного партнерства* (рис. 7).

З метою реалізації запропонованого механізму здійснено моделювання шляхів узгодження інтересів ТНК та держави, центральним елементом якого є *системно-динамічна модель взаємозв'язку фінансової результативності компанії та соціальних інвестицій у розвиток проектів ПДП* (рис. 8), в результаті апробації якої зроблено висновок щодо необхідності дотримання таких *принципів* при побудові державної стратегії взаємодії з ТНК: стимулювання ТНК до застосування інвестиційної стратегії як альтернативи стратегії експортної експансії; стимулювання ТНК до інвестування у грошовій формі; стимулювання ТНК до застосування експортно-орієнтованого виробництва як шляху покращення платіжного балансу та формування дохідної частини бюджету держави; стимулювання розвитку транснаціональними корпораціями переважно інноваційного виробництва з метою побудови інноваційної моделі розвитку держави.

Обґрунтовано, що успішний розвиток ПДП як механізму активізації інвестиційної діяльності та залучення приватних інвестицій у стратегічно важливі для держави сфери є можливим лише за умови забезпечення балансу інтересів держави і приватного інвестора. Підкреслено, що приватно-державне партнерство – це потенційно результативний спосіб оптимізації розподілу ризиків та забезпечення високої ефективності управління ризиками, оскільки забезпечує можливість покладання на кожен зі сторін тих ризиків, якими вона найбільш результативним чином здатна управляти за свій рахунок з найменшими витратами. Доведено, що оптимальний розподіл ризиків – найголовніший принцип будь-якої схеми приватно-державного партнерства.

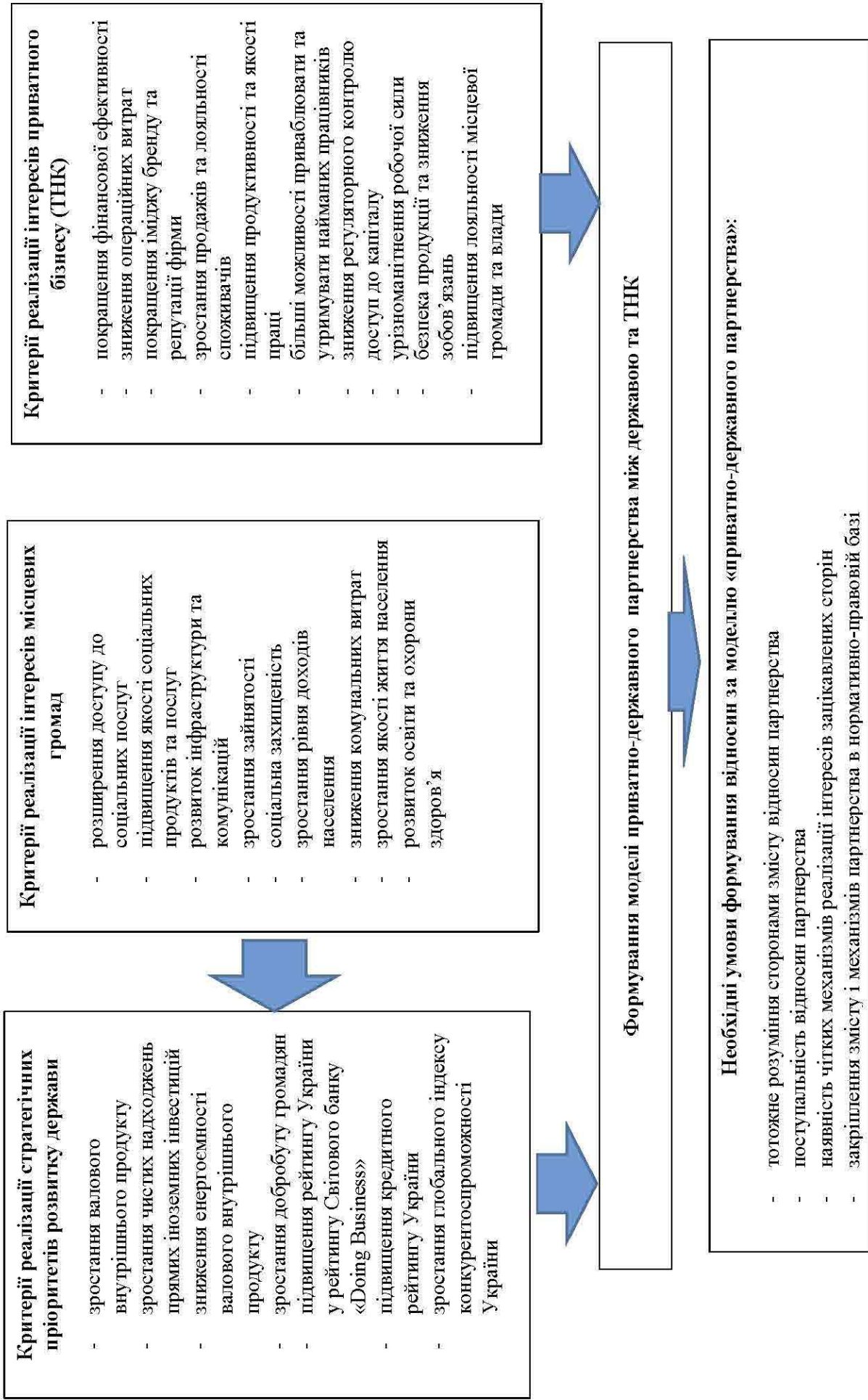

Рис. 7. Механізм взаємодії держави та ТНК на засадах моделі приватно-державного партнерства

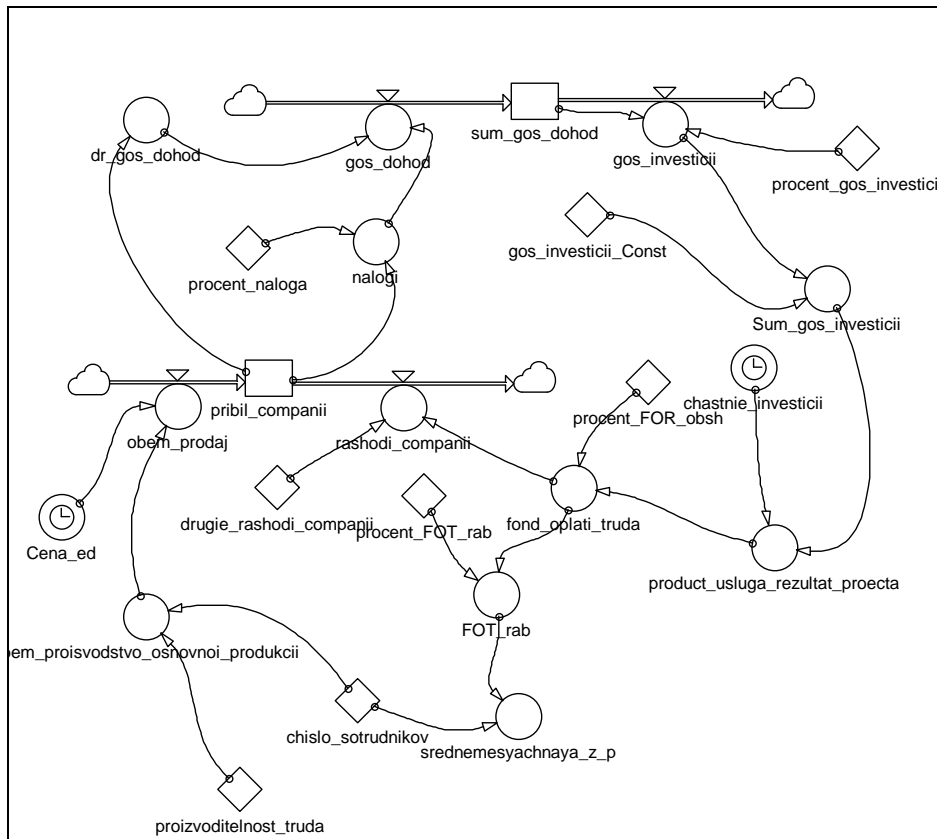

Рис. 8. Системно-динамічна модель взаємозв'язку фінансової результативності компанії та соціальних інвестицій у розвиток проектів ПДП

Ідентифіковано *ризиків приватного партнера* (повсякденні експлуатаційні і управлінські ризики; ризики, пов'язані з попитом на об'єкт або послуги, що реалізуються відповідно до договору про ПДП; політичні ризики, які можуть бути наслідком змін в уряді, змін у напрямках державної політики, у сфері розвитку тих або інших областей інфраструктури; валютний ризик тощо) та *ризиків державного партнера* (політичні ризики, що полягають у можливості зміни напрямків державної політики; ризики банкрутства, пов'язані з банкрутством приватної компанії; ризики, пов'язані з непередбаченими складнощами при вирішенні земельних питань). Одночасно підкреслено складнощі формування організаційно-правового механізму розмежування ризиків внаслідок існування комплексу чинників, які необхідно враховувати, оскільки кожен конкретний проект ПДП має унікальні особливості (внаслідок чого створити універсальну схему розподілу ризиків неможливо). Відповідно, можливості ефективного розподілу ризиків багато в чому залежать від конкретного проекту і обраної для його реалізації схеми приватно-державного партнерства.

Для державного партнера ПДП є механізмом, що дозволяє йому при правильній організації отримати приплив ресурсів приватного сектора, оптимізувати інвестиції і стимулювати розвиток країни у багатьох сферах громадських відносин із дотриманням публічних інтересів. Для приватного сектора ПДП позиціонується як форма ефективного реалізації інвестиційних проектів, яка дає очевидні вигоди у вигляді отримання суттєвих доходів, нового цінного управлінського і господарського досвіду, розвитку і залучення технологічних інновацій тощо.

Таким чином, *ключове завдання* приватно-державного партнерства полягає в залученні приватних партнерів (приватних господарюючих суб'єктів тощо) до

вирішення питань загальнонаціонального значення, що мають особливу соціальну важливість, забезпечуючи при цьому позитивні соціально-економічні результати виконання проекту, що відповідають публічним інтересам, а також отримання доходу приватними партнерами. Тому провідним імперативом приватно-державного партнерства мають стати структурний розподіл прав і обов'язків партнерів, а також правил їх взаємодії, включаючи вироблення взаємоузгоджених рішень.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження вирішено важливе наукове завдання розвитку теоретико-методологічних основ приватно-державного партнерства у світовій економіці і формування організаційно-аналітичного інструментарію взаємодії держав та транснаціональних корпорацій на основі моделі приватно-державного партнерства в процесі транснаціоналізації економічних систем.

В результаті проведеного дослідження зроблено такі висновки.

1. На основі дослідження економічної природи приватно-державного партнерства встановлено, що зміст моделі ПДП трансформувався у напрямку від КСВ-зобов'язання (відволікання ресурсів компанії на досягнення соціальних цілей) до КСВ-стратегії (узгодження корпоративних стратегій із досягненням соціальних цілей).

2. В результаті аналізу методологічних засад становлення приватно-державного партнерства в процесі транснаціоналізації економічних систем розроблено *узагальнену схему економічних теорій і концепцій корпоративної соціальної відповідальності транснаціональних компаній*. Обґрунтовано, що центральною складовою системи приватно-державного партнерства за участю ТНК є виділення бізнес-складової соціальної відповідальності.

3. Встановлено наявність методологічних проблем, пов'язаних з пошуком дієвої системи вимірювання взаємозв'язку соціальної та фінансової діяльності ТНК в системі приватно-державного партнерства. Обґрунтовано необхідність розвитку *соціально відповідального інвестування* як засобу забезпечення лідерства ТНК на глобальному ринку. Систематизовано *переваги формування моделі приватно-державного партнерства за участю ТНК*.

4. Визначено *організаційно-економічні передумови співпраці держави і приватного сектору*, усвідомлення яких, з одного боку, дозволяє визначити приватно-державне партнерство як нову ідеологію розвитку економіки і соціальної сфери, а з іншого – зумовлює напрями і принципи розвитку механізмів співпраці державної влади і бізнесу. Зроблено висновок щодо важливості ПДП як альтернативи посиленню прямого втручання держави в економіку, виділено *основні принципи і специфічні особливості приватно-державного партнерства*, переваги участі в ПДП для держави та для бізнесу.

5. В результаті аналізу розвитку приватно-державного партнерства у світовій економіці встановлено, що найбільша кількість проектів припадає на енергетичну галузь, при цьому більшість проектів реалізуються у секторі відновлюваних джерел енергії. На основі аналізу моделей державно-приватного партнерства зроблено такі висновки: *по-перше*, існує значний компроміс між економічною ефективністю та ефективністю альтернативних інструментів щодо використання відновлюваних джерел енергії; *по-друге*, країни можуть розширити масштаби використання відновлюваних джерел енергії різними шляхами; *по-третє*, приватні інвестори

потребують технічної та нормативної визначеності щодо доступності відновлюваних енергетичних ресурсів. Найбільш поширеною формою приватно-державного партнерства у сфері енергетики є модель «будівництво – володіння – управління».

6. Визначено, що кожна країна проходить через ряд етапів побудови системи управління приватно-державним партнерством, при цьому більшість країн, у тому числі Україна, знаходяться на першому етапі розвитку ПДП (з відносно невеликою кількістю здійснюваних проектів), оскільки наявна нормативно-правова база є занадто складною, багаторівневою та суперечливою, що виступає однією з вагомих причин нерозповсюдженості проектів ПДП в державі, незважаючи на значну зацікавленість з боку потенційних приватних партнерів.

7. Встановлено наявність суттєвої диференціації з боку потенційно зацікавлених сторін у визначенні можливих сфер, форм і мотивів застосування механізму приватно-державного партнерства в Україні. В результаті економіко-математичного моделювання встановлено наявність тісного зв'язку між інвестиціями в соціальні проекти та показником фінансової результативності діяльності найбільш успішної компанії в сфері ПДП – компанії ДТЕК, що свідчить про ефективність програм ПДП компанії внаслідок створення її позитивного іміджу перед усіма групами стейкхолдерів.

8. Зроблено висновок, що перспективні напрями стратегічного партнерства держави і ТНК в процесі транснаціоналізації економічних систем залежатимуть від таких обставин: *по-перше*, від цілей та завдань стратегії розвитку країни; *по-друге*, від цілей та завдань стратегії діяльності ТНК, які входять на ринок або формуються на внутрішньому ринку; *по-третє*, від ступеня співпадіння інтересів, цілей та завдань стратегій розвитку обох сторін; *по-четверте*, від розстановки сил між сторонами у глобальному економічному середовищі при прийнятті рішень щодо формування моделі взаємодії між ними. З урахуванням вищезазначеного, розроблено *механізм взаємодії держави та ТНК на засадах моделі приватно-державного партнерства*.

9. Здійснено моделювання шляхів узгодження інтересів ТНК та держави, центральним елементом якого є *системно-динамічна модель взаємозв'язку фінансової результативності компанії та соціальних інвестицій у розвиток проектів ПДП*, в результаті апробації якої зроблено висновок щодо необхідності дотримання таких *принципів* при побудові державної стратегії взаємодії з ТНК: стимулювання ТНК до застосування інвестиційної стратегії; стимулювання ТНК до інвестування у грошовій формі; стимулювання ТНК до застосування експортно-орієнтованого виробництва; стимулювання розвитку переважно інноваційного виробництва ТНК.

10. Обґрунтовано, що приватно-державне партнерство – це потенційно результативний спосіб оптимізації розподілу ризиків, оскільки забезпечує можливість покладання на кожен зі сторін тих ризиків, якими вона найбільш результативним чином здатна управляти за свій рахунок з найменшими витратами. Доведено, що оптимальний розподіл ризиків – найголовніший принцип будь-якої схеми приватного-державного партнерства; ідентифіковано *ризик приватного партнера* та *ризик державного партнера*; підкреслено неможливість створення універсальної схеми розподілу ризиків, внаслідок того, що кожен конкретний проект ПДП має унікальні особливості і відповідно – комплекс чинників, які необхідно враховувати.

11. Визначено, що ключове завдання приватно-державного партнерства полягає в залученні приватних партнерів до вирішення питань загальнонаціонального значення,

що мають особливу соціальну важливість, забезпечуючи при цьому позитивні соціально-економічні результати виконання проекту, а також отримання доходу приватними партнерами. Обґрунтовано, що провідним імперативом приватно-державного партнерства мають стати структурний розподіл прав і обов'язків партнерів, а також правил їх взаємодії, включаючи вироблення взаємоузгоджених рішень.

ПУБЛІКАЦІЇ АВТОРА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Ємельянова Н.А. Трансформація процесу транснаціоналізації в умовах зростання невизначеності глобального економічного середовища: Монографія / Ю.В. Макогон, Т.В. Орехова, К.В. Лисенко, І.О. Шульга, М.О. Черноусова, Н.А. Ємельянова. – Д.: Норд Комп'ютер, 2011. – 652 с. (17,7/1,4 д.а.)

Особистий внесок здобувача: досліджено формування сучасної концепції взаємовідносин між ТНК та національними економіками; визначено напрями формування стратегічного партнерства у відносинах між Україною та ТНК.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

2. Yemel'yanova N. The models of public-private partnership in European countries / N. Emel'yanova, G. Chernichenko, T. Orekhova // The global economic crisis and the future of European integration: Proceedings of the International Scientific Conference – Nis, 2013. – С. 187–193. (0,5/0,2 д.а.)

Особистий внесок здобувача: визначено детермінанти розвитку сучасних моделей приватно-державного партнерства в країнах Європи.

3. Ємельянова Н.А. Сутність та природа моделей приватно-державного партнерства // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць. – Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2015. – Вип. 2 (12), Т. 1. – С. 33–38 (0,5 д.а.)

Публікації у наукових фахових виданнях

4. Ємельянова Н.А. Роль приватно-державного партнерства в інтеграції та транснаціоналізації економічних систем / Н.А. Ємельянова // Науковий вісник Полтавського університету економіки і права: Серія «Економічні науки». – Полтава: «ПУЕТ», 2015. – №1 (69). – Ч. 2. – С. 47–53. (0,5 д.а.)

5. Ємельянова Н.А. Особливості розвитку державно-приватного партнерства в Європейських країнах / Н.А. Ємельянова // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ: Сб. науч. тр. – Донецк: ДонНУ, 2013. – С. 161–165. (0,6 д.а.)

6. Ємельянова Н.А. Приватно-державне партнерство як підхід до формування взаємодії між ТНК та національними економіками країн Чорноморського басейну / Н.А. Ємельянова // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ: Сб. науч. тр. – Донецк: ДонНУ, 2011. – С. 254–257. (0,4 д.а.)

7. Ємельянова Н.А. Регіональні інтеграційні інтереси акторів транснаціоналізації глобальної економічної системи / Н.А. Ємельянова,

Т.В. Орехова // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ: Сб. науч. тр. – Донецк: ДонНУ, 2010. – Ч. 1 – С. 40–43. (0,4 / 0,2 д.а.)

Особистий внесок здобувача: досліджено роль двосторонніх та регіональних інвестиційних угод у залученні прямих іноземних інвестицій до країн ОЧЕС.

8. Емельянова Н.А. Фискальные функции государственного регулирования в контексте трансформации процесса транснационализации мировой экономики / Н. Емельянова, О. Моргунов // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: Сб. науч. тр. – Донецк: ДонНУ, 2010. – Т.3 – С. 938–943. (0,6 / 0,3 д.а.)

Особистий внесок здобувача: визначено вплив державної фінансової політики на макроекономічну стабільність та інвестиційну привабливість держави.

9. Емельянова Н.А. Развитие потенциала транснационализации країн Південно-Східної Європи / Емельянова Н.А. // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ: Сб. науч. тр. – Донецк: ДонНУ, 2009. – Т. 1. – С. 238–242. (0,4 д.а.)

10. Емельянова Н.А. Формування сучасної концепції взаємовідносин між ТНК та національними економіками / Н.А. Емельянова // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: Сб. науч. тр. – Донецк: ДонНУ, 2009. – С. 801–809. (0,7 д.а.)

Публікації в інших виданнях:

11. Емельянова Н.А. Механізми державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні / Н.А. Емельянова // Наукові економічні дослідження: теорії та пропозиції: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. – Східноукраїнський інститут економіки та управління. – Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2016. – С. 61–63. (0,2 д.а.)

АНОТАЦІЯ

Емельянова Н.А. Развитие privately-государственного партнерства в процесі транснаціоналізації економічних систем. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Донецький національний університет Міністерства освіти і науки України. – Вінниця, 2016.

Дисертацію присвячено розвитку теоретико-методологічних засад дослідження приватно-державного партнерства в процесі транснаціоналізації економічних систем та розробці науково-практичних рекомендацій щодо узгодження інтересів держави і транснаціональних корпорацій з використанням важелів приватно-державного партнерства.

Досліджено економічну природу та теоретичні витоки моделі приватно-державного партнерства; проаналізовано методологічні засади становлення державно-приватного партнерства в процесі транснаціоналізації економічних систем; визначено організаційно-

економічні основи формування сучасних моделей приватно-державного партнерства ТНК та держави.

Проаналізовано розвиток приватно-державного партнерства у світовій економіці; здійснено порівняльний аналіз моделей розвитку приватно-державного партнерства за участю ТНК в енергетичному секторі світової економіки; визначено особливості використання інструментів політики приватно-державного партнерства за участю транснаціональних компаній в Україні.

Визначено перспективні напрями формування стратегічного партнерства держави і транснаціонального бізнесу; здійснено моделювання шляхів узгодження інтересів ТНК і держави в процесі транснаціоналізації економічних систем; запропоновано варіанти розподілу ризиків у системі приватно-державного партнерства з ТНК.

Ключові слова: світова економіка, транснаціоналізація, транснаціональні корпорації, транснаціональний бізнес, транснаціоналізація економічних систем, приватно-державне партнерство, моделі приватно-державного партнерства, політика приватно-державного партнерства, розподіл ризиків.

АННОТАЦИЯ

Емельянова Н.А. Развитие частно-государственного партнерства в процессе транснационализации экономических систем. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Донецкий национальный университет Министерства образования и науки Украины. – Винница, 2016.

Диссертация посвящена развитию теоретико-методологических основ исследования частно-государственного партнерства в процессе транснационализации экономических систем и разработке научно-практических рекомендаций по согласованию интересов государства и транснациональных корпораций с использованием рычагов частно-государственного партнерства.

Исследована экономическая природа и теоретические истоки модели частно-государственного партнерства; проанализированы методологические основы становления частно-государственного партнерства в процессе транснационализации экономических систем; определены организационно-экономические основы формирования современных моделей частно-государственного партнерства ТНК и государства.

Разработана обобщенная схема экономических теорий и концепций корпоративной социальной ответственности транснациональных компаний; систематизированы преимущества формирования модели частно-государственного партнерства в процессе транснационализации экономических систем; выделены основные принципы и специфические особенности частно-государственного партнерства.

Проанализировано развитие частно-государственного партнерства в мировой экономике; осуществлен сравнительный анализ моделей развития частно-государственного партнерства при участии ТНК в энергетическом секторе мировой экономики; определены особенности использования инструментов политики частно-государственного партнерства при участии транснациональных компаний в Украине.

Определен объем инвестиционных обязательств по проектам частно-государственного партнерства в мировой экономике во временном, отраслевом и террито-

риальном разрезе; идентифицированы этапы развития частно-государственного партнерства; разработана «кривая зрелости» частно-государственного партнерства.

Определены перспективные направления формирования стратегического партнерства государства и транснационального бизнеса; осуществлено моделирование путей согласования интересов ТНК и государства в процессе транснационализации экономических систем; предложены варианты распределения рисков в системе частно-государственного партнерства с ТНК.

Разработан механизм взаимодействия государства и ТНК на принципах модели частно-государственного партнерства; предложена системно-динамическая модель взаимосвязи финансовой результативности компании и социальных инвестиций в развитие проектов частно-государственного партнерства; идентифицированы риски частного партнера и государственного партнера.

Ключевые слова: мировая экономика, транснационализация, транснациональные корпорации, транснациональный бизнес, частно-государственное партнерство, модели частно-государственного партнерства, политика частно-государственного партнерства, распределение рисков.

SUMMARY

Yemelyanova N.A. The development of public-private partnership in the process of transnationalization of economic systems. – Manuscript.

The present research paper is for obtaining of scientific degree of candidate of economic sciences, major 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – Donetsk National University of Ministry of Education and Science of Ukraine, Vinnytsia, 2016.

The thesis is devoted to the problem of theoretical and methodological principles development of public-private partnership researche in the global economy and scientific recommendations development for harmonizing the interests of the state and multinational corporations using leverage public-private partnerships.

The economic nature of the origins and theoretical models of public-private partnerships was analised. The methodological principles of public-private partnerships formation and involving of multinational corporations in this process were investigated. Organizational and economical basis for the formation of public-private partnership modern model multinational corporations and the state were defined.

The development process of public-private partnerships in the global economy was analyzed. The comparative analysis of public-private partnerships models involving multinational corporations in the energy sector of the global economy was done. The features of the use of policy instruments of public-private partnerships involving multinational companies in Ukraine was defined.

Perspective directions of forming strategic partnership between the state and transnational business were defined. Interests deleboration models of multinational corporations and the state was analized. Risk-sharing options in the system of public-private partnerships with multinationals corporation were proposed.

Key words: world economy transnationalization, multinational corporations, transnational business, public-private partnership models, public-private partnership policy, public-private partnerships, risk sharing.